

TAMAR BERMANN

Flerstämmighet eller Verksamhetsplan? Norsk kvinnoforskningspolitik

*I Norge har den centrala forskningspolitiken
försökt tillgodose även de kvinnliga forskarnas behov.
Tamar Bermann från Arbeidsforskningsinstituttet i Oslo varnar
dock för en utveckling som välvilligt hänvisar kvinnoforskningen
till specifika nischer. Det handlar nu om att våga vara
oeniga kring kvinnoperspektivet och dess
tänkta omfattning, menar hon.*

Forskningspolitik som politiskt område är huvudsakligen ett efterkrigsfenomen, även om vissa rötter går mycket längre tillbaka. Sedan 40- och 50-talen har en förståelse vuxit fram av att forskning är en central faktor i samhällsutvecklingen som inte kan överlämnas till enbart enskilda forskares eller kapitalföreträdarens initiativ, samtidigt som den inte heller kan läggas under rent byråkratisk styrning »uppifrån och ned». De politiska förväntningarna på forskningen är omfattande: dess olika grenar ska bidra till såväl tillväxt som stabilitet, till lösning av problem i form av gåtor och plågor eller kriser, till legitimering och till kritik. Parallellt med stigande offentliga anslag till och större politiskt intresse för styrning av forskningen, har forskningsadministration växt fram som en ny statlig aktivitet. I de flesta OECD-länder har forskningspolitiker och -administratörer varit intresserade av att utveckla former för styrning som gör yttre inflytande på forskning möjligt, utan att egna initiativ i forskningsmiljöerna hindras. Styrningsprocesserna präglas i varierande grad av ett komplicerat samspel mellan olika former av styrning.¹ I de representativa demokratierna skall forskningspolitiken kunna legitimeras såsom varande i hela samhällets intresse, inte bara när det gäller resultat, utan också processer.

Medan större företag och finansieringsinstitut i många länder har varit representera-

de i forskningspolitiska församlingar i årtionden, visar fackföreningsrörelserna sedan 70-talet ett stigande intresse för att medverka i sådana forum. Detta intresse beror bland annat på en ständigt ökad integration mellan forskning och produktionsprocesser. Nya kopplingar skapas mellan universitetsbaserad vetenskap (»grundforskning») och industribaserad teknisk forskning (Blume, 1987). I forskningsprogram, nätverk och forskningsbyar utprövas nya samarbetsformer. Stora koncerner bedriver inte bara grundforskning inom sina företag, utan är också intresserade av att organisera »de offentliga vetenskaperna» som en del av sina marknadsstrategier (Leydesdorff och Van Besselaar, 1987, s 141 f).

Under de senaste åren har också existensen av alternativrörelser (freds-, miljö-, kvinnorörelsen) lett till att egna forskningsnätverk skapats. De har dessutom fått ett visst inflytande på formuleringen av officiell forskningspolitik genom att forskningen omtalas i rörelsens termer och i form av speciella *program för särskilda ändamål*, ekonomiskt anspråkslösa, men synliga.

Med omkring fyra års mellanrum lägger den norska regeringen fram en forskningsproposition, förberedd av tjänstemän på basis av utredningar och efter inlägg från bl a departement och forsknings- och utbildningspolitiska organ. Den senaste propositionen (St. meld. 28, 1988-89, Om forskning) in-

nehåller flera långa avsnitt om kvinnor i forskning, om rekrytering av kvinnor till forskning och till och med om kvinnoforskning. Regeringen föreslår också att kvinnoforskningssekreteriatet under Norges Allmennvitenskapelige Forskningsråd permanentas.² Dessutom omtalas kvinnoperspektiven explicit på flera ställen, de ska »framhållas», »stärkas» och »i högre grad införlivas med norsk forskning». Låt oss först se på de ramar som kvinnoperspektiven ska fogas in i.

Oförändrade huvudlinjer

Arbeiderpartiregeringens, den så kallade Kvinnoregeringens, forskningsproposition fortsätter i huvudsak med den föregående borgerliga regeringens prioriteringar.³ Den hade 1984-85 utarbetat ett ekonomiskt tillväxtpaket och formulerat huvudinsatsområden för norsk forskning. »Det råder stor överensstämmelse mellan huvudinsatsområdena och de prioriteringar som syftar till ekonomisk tillväxt.» (St.m. 60, 1984-85, s 23.) Arbeiderpartiet var i stor utsträckning överens med regeringen om denna värdering. Av de ursprungligen fyra tillväxtområdena för norsk ekonomi blev det först fem huvudinsatsområden och till slut åtta områden för särskilda insatser inom norsk forskning. Fem av dessa är tekniskt orienterade (informationsteknologi, bioteknologi, materialteknologi, havsbruksforskning och forskning relaterad till olja och gas/offshore). De övriga programmen är Ledarskap, organisation och styrning (LOS), Kultur- och traditionsförmedlande forskning (KULT) och forskning relaterad till Hälsa, miljö och levnadsvillkor (HEMIL). De första tre plus en satsning på energiforskning finns också i de flesta andra OECD-länders forskningsprioriteringar. Havsbruk och offshore-relaterad forskning utnyttjar naturliga norska förutsättningar. Av de tre sista programmen fick Ledarskapsforskningen (LOS) störst tilldelning av nya medel. Budgetmässigt har Informationsteknologi varit det största och KULT det minsta området.

Samtidigt med att forskningspolitikens betydelse för landets framtid starkare framhävdes, tonades sociala aspekter ned. Inte bara

denna forskningspolitikens kritiker började uppmärksamma hur bilden av »Företaget Norge» blev styrande för forskningsinsatsen.

Arbeiderpartiregeringen behåller principen om en koncentration av resurserna till dessa insatsområden, men föreslår att bioteknologi, materialteknologi, havsbruk och kultur- och traditionsförmedlande forskning får mer resurser. De andra områdena bibehålls på dagens nivå. Under 1990-92 ska de olika insatsområdena och insatsområdespolitiken utvärderas. Forskningsrådsstrukturen ska också bedömas på nytt. Lika tydligt som den föregående propositionen diskuterar denna forskningens internationalisering och tvärvetenskaplighet med tanke på marknadsorientering. Också studier av kultur och främmande språk relateras först och främst till konkurrensen på internationella marknader.

En av de mest markanta skillnaderna mellan den senaste forskningspropositionen och dess föregångare är förslaget att omorganisera universitets- och högskolesystemet samt att lägga ökad vikt på etik och ekologi. Förslagen till förändringar i högskolesystemet bygger på en större offentlig utredning ledd av Gudmund Hernes (*Med viten og vilje* NOU 1988:28). Etiska frågor har särskilt aktualiserats genom bioteknisk-medicinsk forskning, men det är tal om att upprätta expertkommittéer också för andra ämnesområden. Politiskt – såväl nationellt som internationellt – har arbeiderpartiregeringen en särskild förpliktelse att följa upp arbetet i Världskommissionen för miljö och utveckling eftersom kommissionen leds av Gro Harlem Brundtland. Uppföljningen ska integreras i igångsatt forskningsverksamhet.

Bland propositionens mindre teman återfinns freds- och konfliktforskning liksom försvarsforskning, internationella studier, polarforskning m m. Sameforskning omnämns också helt kort. Bilden av Norge som marknadsorienterad välfärdsstat med forskningsresurser också för »resurssvaga grupper» dyker upp i olika meningar och påminner därmed om forskningspropositionen från mitten av 70-talet. Jämfört med andra sidoteman är utrymmet som vigts åt jämställdhet och kvinnoperspektiv stort. Men kommer detta att medföra att forskning generellt och konsekvent

kommer att kunna ta hänsyn till kvinnors och mäns livssituation? Vad läggs in i begreppet kvinnoperspektiv?

Jämställdhet och kvinnoperspektiv

Redan i tidigare forskningspropositioner har det påpekats, om än mindre utförligt, att utjämningen mellan könen inom forskarsamhället går långsamt och måste följas upp. Jämställdhet framstod då som ett allmänt samhällsligt värde som också gällde för forskningen och som ett medel för att utnyttja kvinnor som begåvningsreserv, som nyrekryterade »under erfarna forskares ledning». I 1984-85 års proposition antydde det att »ökad andel kvinnor, bredare social rekrytering och rekryterade med bredare praktisk erfarenhetsbakgrund kan medföra nya impulser» (St.meld. 60, 1984-85, s 53). Förväntningarna på forskningssystemet omfattade en minskning av praktiska och symboliska hinder för kvinnorna.

I den nya propositionen är förhållandet mellan jämställdhet och kvinnoperspektiv och förväntningarna på forskningssystemet definierade på ett annat sätt än tidigare. Medan den tidigare regeringen såg eventuella nya impulser som en möjlig bieffekt av en ökad andel kvinnor inom forskningen, går den nuvarande in för att »arbetet med att stärka kvinnoperspektiven måste fortsätta. Detta bör också kunna bidra till att öka rekryteringen av kvinnor till forskning och undervisning» (St.meld. 28, s 34). Propositionen påpekar att detta arbete utförs inom kvinnoforskningen: på institutionerna utanför och inom universitetssektorn, med stöd av kvinnoforskningssekretariat och de tvärvetenskapliga centra för kvinnoforskning vid universiteten. »Kvinnoforskning utforskar kvinnors särskilda livssituation och betonar kvinnors intressen, problem och möjligheter i olika sammanhang. Kvinnoperspektivet i forskningen bygger på uppfattningen att kön utgör en genomgående grundval för samhällets organisering, för kulturella former och för individens medvetande om sig själv» (s 33). I samband med att den norska kvinnoforskningens höga internationella anseende på

flera områden med »betydande efterfrågan på resultat och expertis» nämns, hänvisas till NAVFs (Norsk Allmennvitenskapelige Forskningsråds) program för utbyggnad av kvinnoforskningens teoretiska grund.

Definitionerna på kvinnoforskningen och kvinnoperspektiv måste förstås i förhållande till det faktum att de ingår i ett längre avsnitt om *forskning om sociala och politiska förhållanden*. För kvinnoforskare ger de öppningar både för projekt som synliggör kvinnor och undersöker skillnader mellan kvinnor och män och för teoribyggnad kring betydelsen av kön. Att mycket av kvinnoforskningen har sitt upphov i kvinnorörelsen och i ett intresse av *kvinnofrigörelse* nämns inte här. Huvudlinjen i argumenteringen går från kvinnoforskning via kvinnoperspektiv till rekrytering av fler kvinnor till forskning. Kvinnoforskning kan förstärka kvinnoperspektiv. Sekretariatet och de olika kvinnocentra ska åstadkomma en bättre integrering av dessa perspektiv med undervisning och forskning. Detta kan i sin tur medverka till att fler kvinnor rekryteras till forskningen.

Kvinnoforskare – en framtida potential

Att resursargumentet väger särskilt tungt framgår än tydligare av kapitlet om *forskningspolitikens verktyg*. Eftersom kvinnor utgör den stora rekryteringspotentialen för forskning, kommer det inte att vara möjligt att täcka behoven av nya forskare fram emot årtusendeskiftet utan omfattande åtgärder för att rekrytera fler kvinnor, sägs det där. Det finns tre skäl till att det är viktigt att fler kvinnor deltar i norsk forskning. Ökad jämställdhet i samhället är »den generella målsättningen», att »föra in kvinnors värderingar och perspektiv i forskningen» är »viktigt för samhället», medan ett tredje »och mycket viktigt skäl är en önskan om att använda alla resurser i samhället» (s 53). Kvinnoperspektiv bör införas med undervisning och forskning »på en rad ämnesområden» eftersom »de ämnen forskningen tar upp, har betydelse för kvinnors intresse för forskningen. Starkare vikt vid kvinnoperspektiv bör i sig självt kunna bidra till att fler kvinnor rekryteras, speciellt

Marianne Andersson, »Flicka i bikini I», olja, 182 x 126 cm, 1989. Foto: David Skoog.

om detta kopplas till att särskilda medel anslås till sådana uppgifter.» (s 53).

I detta sammanhang nämns inte kvinnoforskningen, men däremot daghem för studenter och personal, rekryterings- och forskarstipendier, bedömningsnämnder och befordringar, vägledning, ledigheter, nya doktorsgrader och stimuleringsåtgärder för att rekrytera kvinnor till naturvetenskapliga och ekonomiskt-tekniskt orienterade ämnen. Det sägs också något om att de ämneskombinationer som flickor i gymnasieskolan och kvinnor i forskningen väljer, kan ge viktiga bidrag till den forskning som nu prioriteras. Biologi, som fler flickor väljer framför fysik och kemi, kan vara lika relevant för en del utbildningar. Dessutom kommer ämnet att få större betydelse i samband med uppföljningen av Världskommissionen för miljö och utveckling. Åtgärder som kan vara kreativetsbefrämjande och jämställdhetsbefrämjande »är att rekrytera från ämnen som har kvinnlig kompetens till ämnen som saknar det» (s 54). Pedagogik och psykologi kan vara nyttigt i organisations- och ledarskapsforskning, språkforskning inom data- och informationsområdet. Större bredd i utbildningsbakgrunden kommer att kunna »bidra till tvärvetenskaplighet och ge nya perspektiv» (ibid).

Politiska önskemål

För första gången har alltså såväl jämställdhets- som kvinnoperspektiv fått en förhållandevis stor plats i en norsk forskningsproposition. Tidigare var det riksdagens »Kirke- og undervisnings»-utskott som gång på gång lade vikt vid frågor i samband med kvinnors situation inom forskning och samhälle. Det är detta tvärpolitiska riksdagsutskott som bland annat kommenterar och kompletterar regeringens proposition som ett led i riksdagsbehandlingen. Utskottets överläggningar läggs fram i form av ett betänkande till riksdagen. Om man går igenom dessa betänkanden, står det klart att politiska önskemål om att arbeta in jämställdhets- och kvinnoperspektiv i forskningen inte uppstod först som ett resultat av den förhållandevis stora andelen kvinnor i Gro Harlem Brundtlands regering (Innst. S. nr. 290, 1975-76; Innst. S. nr. 140,

1981-82; Innst. S. nr. 316, 1984-85; Innst. S. nr. 228, 1988-89).

I propositionerna finner vi inlägg från många håll, och de politiska signalerna är delvis administrativt filtrerade, medan yttrandena i utskottens betänkanden och i stortingsdebatterna är mer direkt (parti-)politiska. Kvinnliga politiker har varit aktiva, men de har också fått medhåll av sina manliga kollegor, och de flesta avsnitten om kvinnoperspektiv i betänkandena har formulerats av enhälliga utskott. Skillnader mellan partierna har i stort sett rört sig om själva genomförandet. Det var ett enhälligt utskott som för fyra år sedan ansåg att en satsning på teknisk utveckling kan bidra till högre levnadsstandard och bättre livskvalitet. Samtidigt förändras de sociala systemen och samspelet mellan människor, och bland annat kan nya olikheter och utestängning av kvinnor komma att uppträda, skrev utskottet. »Politiska insatser för att förbättra kvinnors situation har ofta haft prägel av justeringar, efter det att olyckliga och icke avsedda konsekvenser har noterats. Utskottet vill peka på att de teoretiska modeller som används för att förstå teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt, inte har dessa dimensioner inbyggda. Det långsiktiga målet för forskningen bör därför vara att utveckla modeller som också inkluderar kvinnors och mäns livssituation.» (Innst. S. nr. 316, 1984-85, s 5.) Utskottet poängterade att planeringsarbetet och programutformningen inom de nya tekniska prioriteringsområdena också skulle omfatta forskning om sociala och kulturella konsekvenser.

Man kan tolka detta inlägg så att »olyckliga och icke avsedda konsekvenser» av teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt, såsom nya olikheter och utestängning av kvinnor, är politiskt oönskade. Utskottet önskar sig nya teoretiska modeller som gör justeringar mindre nödvändiga. Samtidigt bryter utskottet inte med det tänkande som tillskriver tekniken *önskade och avsedda effekter*. Det omnämner inte hur bland annat arbetsdelning mellan könen, olika lön och olika maktfördelning mellan könen ingår i de ekonomiska, sociala och kulturella *förutsättningarna* och *avsedda effekterna* av vissa former av teknisk utveckling.

Det nuvarande »Kirke- og undervisnings»-

utskottet är, i likhet med den riksdagsproposition det kommenterar, mindre klart och entydigt beträffande önskade och oönskade konsekvenser för kvinnor i den politik det främjar. Det understryker däremot att jämställdhets- och kvinnoperspektiv måste införas med undervisning och forskning på de enskilda institutionerna, också med resultatmål, åtgärder och system för uppföljning, gärna i anslutning till den verksamhetsplanering som nu har ålagts universiteten (Innst. S. nr. 228, s 15). Kvinnoforskningskompetens är en viktig förutsättning för att arbetet med kvinnoperspektiv ska kunna förstärkas, och det kan bli aktuellt för universiteten att reservera stipendier och fasta anställningar för kvinnoforskning (ibid). När man talar allmänt om förnyelse av ämnen, hänvisar man till att »bl a kvinnoforskningen (representerar) nyskapande impulser för alla ämnesområden» (s 13). När det gäller insatsområdena, anser utskottet, återstår ännu mycket tills »kvinnoperspektivet präglar» dem. »För att dessa politiska målsättningar ska följas upp, bör man bedöma vilka konkreta åtgärder som kan sättas i verket» (s 10).

Planer på att rekrytera kvinnor (och eventuella minoriteter) till forskningen ingår i en rad olika länders forskningspolitik. I flera länder har kvinnoforskningsprogram också genomförts. När de politiska signalerna om kvinnors intressen och »kvinnoperspektiv» i forskningspolitiken är så ovanligt starka jämfört med andra länders forskningspropositioner, betyder det då att norsk forskningspolitik i sin helhet och själva forskningen blivit mer öppen för kvinnors intressen – eller till och med kvinnovriden?⁴

Inspirerande texter

I det politiska systemet är överordnade signaler om »kvinnoperspektiv» tecken på att politikerna också har haft den kvinnliga delen av befolkningen i tankarna. Inte minst efter Tjernoby och i samband med det Nordiska Teknologåret har grupper av kvinnor och ungdom börjat uttrycka önskemål och kritiska frågor om forskning och teknik. På många områden sker den moderna utformningen av politiken i parlamentariska demokratier

sällan genom dekret, kopplad till direkt styrning »uppifrån och ned», utan snarare genom »överordnade» signaler mot bakgrund av ofta långvariga förberedelser och förhandssonderingar. Inte minst är detta fallet inom forskningspolitiken.⁵

Sådana signaler formuleras i en rad inspirerande och några normerande texter (»inspirativ/regulativ», Mortensen, 1981). Att höra och i synnerhet att *delta* i detaljutformningen i »utförande led» – forskningsverksamhet kallas till exempel »forskningsutförande led» – består inte bara av konkretiseringar och kompletteringar, utan kan innebära en hel rad olika omformningar av signalerna. Politiska signaler är sällan så entydiga att de inte ger spelrum åt många olika tolkningar. Ju fler parter som dras in i eller vill vara med om detaljutformningen och konkretiseringen, desto fler tolkningskontexter aktiveras. Dessa kontexter (underutskott, underkommittéer, enheter för planläggning av verksamheten osv) har både formella och informella sidor, med egna makt- och auktoritetsstrukturer som präglar (om)tolkningar och beslut och eventuella offentliga texter. Deltagarna gör sig förtrogna med för dem relevanta delar av de mer abstrakta signalerna och syftena, de blir påverkade, men bara delvis bundna av dem. Sådana processer framkallar ett brett spektrum av intentioner och positioner. Inte alla av dessa tolkningar, förslag till åtgärder och eventuella motiveringar auktoriseras eller legitimeras senare på en »högre» nivå. Där kan de åter tolkas om – och eventuellt till och med prioriteras.

Norsk forskningspolitik har blivit mer öppen under de senaste åren. I samband med att prioriteringsområdena utkristalliserades skapades det kommittéer, seminarier hölls, preliminära utredningar och offentligt tillgängliga programskisser gjordes. Öppningarna gällde också kvinnor. Forskningsråden och departementen började följa upp jämställdhetslagen av år 1978 och de forskningspolitiska intentionerna att öka jämställdheten inom sina ansvarsområden. Kvinnoandelen i forskningsråden hade ökat jämnt under åren dessförinnan, men nu kom det också in många nya kvinnor i utskott och underutskott. Flera av forskningsråden uppmanade *sina*

ämnesråd och utskott att inte bara göra upp planer för jämställdhet och rekrytering av kvinnor, utan att också sörja för att »hänsyn till kvinnoperspektivet» eller »kvinnors intressen för forskningsuppgifterna» tillvaratogs och »kvinnors situation» belystes.

»Inlägg från sidolinjen»

Försök att ta upp kvinnoperspektiv i någon bemärkelse började visa sig inom olika delar av forskningsrådssystemet, men de förblev »inlägg från sidolinjen». ⁶ I de överordnade handlingsplanerna från programutskotten finns det så gott som inga tecken på att ganska mycket ämnesbaserat arbete med kommentarer och förslag har utförts. Därmed har man förlorat viktiga signaler inte bara från det politiska, utan också från det forskningsadministrativa systemet till forskarna. ⁷ Få forskare lusläser riksdagspropositioner och utskottsbetänkanden till riksdagen eller forskningsrådets årsrapporter. Däremot sätter sig forskarna in i handlingsplaner och programskrivningar när de utformar ansökningar om stöd för sin forskningsverksamhet. I projektnamn och programtitlar använder forskare gärna ord och uttryck som redan legitimerar forskningen och sällan sådant som först måste legitimeras, som till exempel »kvinno» eller »kvinnoperspektiv».

Omnämmandet av »kvinnoperspektiv» i forskningspolitiken synliggör många motsägelser, dilemman och paradoxer som utvecklar sig annorlunda inom forskningen än inom det parlamentariska systemet. Som en del av ett »paket», Den Stora Verksamhetsplanen, kan »kvinnoperspektiv» vändas mot sig självt, för att fånga upp och isolera kritiska potentialer i samhället. Kvinnoforskningen kan hänvisas till nischer och samtidigt beskyllas för att föra en gettotillvaro eller vara för expansiv. Jämställdhetsåtgärder kan missbrukas och bli paradexempel på ökad byråkratisering inom forskning och samhälle. Men inom vissa delar av forskningssystemet kan »kvinnoperspektiv», sammansatt, motsägelsefullt och provocerande, fungera som ett paradoxalt ingripande för att få forskare att tänka på också kvinnors intressen inom forskningen och på den dubbla kommunika-

tionen om kön. I de reaktioner som nu uppstår, blir det tydligt att kvinnor enbart ska yttra sig om det särskilda, det speciella, och inte som hela människor. När »kvinnoperspektiv» provocerar fram oenighet, inte minst mellan kvinnor, kan det försvaga föreställningarna om Kvinnan som det diffust »andra könet» och därmed bidra till att utvidga kvinnors och mäns mänskliga rum. Men vad krävs det för kompetens, för mod till konflikter och allianser för att upprätta kvinnors flerstämmighet som en del av ett frigörelseprojekt?

Översättning: Margit Bönnemark Myrman

NOTER

- 1 Hanne Foss Hansen, t ex, kallar dem byråkratisering, marknadsstyrning, demokratistyrning, normstyrning och dialogstyrning (Hansen, 1988).
- 2 1987 fyllde Sekretariatet för kvinneforskning under NAVF tio år. Då sekretariatets tidsperiod höll på att löpa ut, väcktes en storm av protester från kvinnoforskningens användarmiljöer, tämligen olika grupperingar i samhället (»Nye bilder», s 34).
- 3 Det är slående hur ofta en regering, som till mindre av hälften består av kvinnor, kallas för »kvinnoregering».
- 4 Många forskare kan få mardrömmar vid blotta tanken på »kvinnoperspektiv». Se till exempel professorn i matematik vid Universitetet i Oslo, Karl Egil Aubert, om kvinnoforskning som ideologisk vetenskap: »Inom den ideologiska kvinnoforskningen har ordet 'kvinnoperspektiv' blivit ett utslitet Sesam-öppna-dig! som uttalas vid alla tillfällen. Mycket ofta är det alldeles omöjligt att skilja något som påstås vara ett 'kvinnoperspektiv' från ett allmänt 'människoperspektiv'. Det verkar som om ordet 'kvinnoperspektiv' kan fungera som en samlingspunkt för kvinnor vid universiteten och också vara användbart i könskampen om befattningar och tjänster där. Att det finns risker med att använda ett sådant ord ser man bäst om man byter ut det mot ett analogt ord. För om det är legitimt att tala om ett 'kvinnoperspektiv' i motsats till ett 'mansperspektiv' borde det väl också vara legitimt att tala om t ex ett ariskt perspektiv i motsats till ett judiskt per-

spektiv? Men detta sista väcker ju onekligen obehagliga associationer.» Ett av problemen med de serier av *polemik* som detta citat ingår i, är att den kan dölja embryon till kritik som skulle kunna föra deltagare i en *dialog* vidare. Om författaren argumenterar mot essentialistiska och sociobiologiska tolkningar av kvinna/man, kommer de flesta kvinnoforskare att vara eniga med honom. Samtidigt skulle de kunna reflektera över hur också kritiska analyser av historiskt-kulturellt konstruerade dualismer som kvinna/man – och försök att överskrida dualismerna – gång på gång fångas i dem. Hade han försökt att se kvinnoforskningen som analog till nazisternas »tyska fysik» i kampen mot »den judiska relativitetsteorin», mot objektivitet och internationalism i naturvetenskaperna och för inlevelse i naturen som metodologisk grund (Beyerchen, 1977), hade liknelsen nog också haltat. Men den hade kunnat leda till en intressant vetenskapshistorisk diskussion – eller diskurs, om maktförhållandena i samhället, politiska ideologier, ämnesområden och deras utövare, teorier och metoder. Analogin mellan ekologi och kvinnoforskning hade varit mer träffande. Bägge representerar viktiga, och delvis överlappande, utmaningar för flera ämnen, men i bägge finns det också tendenser till att uppträda som »saviours of the nation» (ang ekologin, se Mathisen, 1988; Söderqvist, 1986).

När Aubert använder det entydigt rasistiska konstruerade begreppet »arisk», som därmed färgar »judisk» i rasistisk riktning, anklagar han inte bara »kvinnoforskarna» osv för rasism, utan reproducerar själv rasistisk ideologi.

- 5 1984-85 formulerades detta av den borgerliga regeringen så här: »den överordnade ledningen av forskningen ska ske genom politiska signaler snarare än genom direktiv» (St. meld. 60, s 21).
- 6 Så betecknade vi kvinnopolitiska markeringar i förhållande till forskningspolitiken då vi arbetade med att belysa denna utifrån kvinnoperspektiv. Ett resultat av detta arbete är boken *På kvinnors vis – med kvinnors råd. Nye perspektiver på forskningspolitikken* (Bermann m fl 1988). Boken har själv blivit ett inlägg från sidolinjen. När sådana inlägg tas upp, sker det ytterst sällan i form av direkta hänvisningar. Olika formuleringar ur boken finns i Hernes-utredningens betänkande, i forskningspropositionen och i stortingsutskottets betänkande. Bakgrunden till boken

var att NAVF 1986 utlyste ett ettårigt förordnande som forskningsledare vid NAVFs sekretariat för kvinnoforskning med »särskilt ansvar för att tillvarata kvinnoperspektiv och kvinnors intressen på de nya prioriteringsområdena inom norsk forskning». För anmälningar av boken se Christensen & Berg, 1989; *Forskningspolitikk* 2/89; *Nytt om kvinnoforskning* 1/89. En utredning om kvinnor inom naturvetenskap, teknik och medicin i Norge väntas också, som ett resultat av att tongivande kvinnor inom dessa områden har känt sig provocerade av »kvinnoforskarna». I debatter skapas det fort »paket», nya stereotyper, där man stoppar in sig själv och andra i fack. Debatter mellan män om teknik, särskilt mellan humanister eller samhällsvetare och ingenjörer, kan bli minst lika häftiga. Identifikationen med ämnet är stark och påverkar ömsesidigt (fel)tolkningen. Men män behöver inte samtidigt förhålla sig till förväntningar knutna till kön och till gängse arbetsfördelning efter kön.

- 7 I sin verksamhetsberättelse för 1987 presenterar och motiverar Norges naturvetenskapligt-tekniska forskningsråd sitt arbete med att få in fler kvinnor i teknisk forskning och forskningsadministration genom en »kvinnoeffensiv». Där heter det bland annat att rådet »lider av den gamla traditionen att kvinnor inte väljer utbildningar som kvalificerar för arbete inom teknisk forskning och forskningsadministration». Motiveringen visar både att teknisk forskning i sig själv bjuder på spännande utmaningar och att kvinnor kan bidra till vidare perspektiv. »NTNF tror att många kvinnor kommer att finna det stimulerande för sin egen del att engagera sig i teknisk forskning och utveckling. Att vara med och bygga upp och utveckla det framtida Norge, baserat på nya kunskaper och ny teknik, är en utmaning för alla. Men också här behövs kvinnornas insats, nu kanske starkare än någonsin. Kvinnornas synpunkter och värderingar måste komma med på ett tidigt stadium för att påverka utvecklingen. Det vill säga att kvinnorna måste komma med mer också i forskningen, eftersom det är den som ligger i frontlinjen och bestämmer mycket av det som får betydelse i morgondagens samhälle. Inte minst måste kvinnorna engagera sig i forskning av teknisk-naturvetenskaplig karaktär. Det är viktigt att säkra vidast möjliga perspektiv för att denna forskning ska kunna bidra till en sund utveckling för hela det samhälle vi lever i,

och som de följande generationerna också ska överleva i.» (Årsberetning 1987, 1988).

LITTERATUR

- Aubert, Karl Egil, »Ideologisk vitenskap», Manuskrift, 20/5 1989, under publicering i *Nytt norsk tidsskrift*.
- Bermann, Tamar och Sørensen, Bjørg Aase, »Kan suksessen gjentas? Forskningspolitiske utfordringer til likestilling og kvinneforskning», i *Nytt om kvinneforskning*, 4/87, s 35-41.
- Bermann, Tamar, Holter, Harriet, Sørensen, Bjørg Aase, Aas, Gro Hanne, *På kvinners vis – med kvinners råd. Nye perspektiver på forskningspolitikken*, Oslo 1988.
- Beyerchen, Alan D, *Scientists under Hitler: Politics and the Physics Community in the Third Reich*, New Haven 1977.
- Blume, Stuart, Blunders, Joske, Leydesdorff, Loet, Whitley, Richard, eds, *The Social Direction of the Public Sciences*, Dordrecht, Boston, Lancaster, Tokyo 1987.
- Christensen, Anne-Dorte och Berg, Anne Margrete, »Kvindeforskning – forskningspolitikk», i *Kvindeforskning*, nyhedsbrev nr 2, 1989, s 16-18.
- »Enquete: Kvinneperspektivet i forskning og forskningspolitikk», i *Forskningspolitikk* 2/89, s 12-17 (med bidrag av Nils Roll-Hansen, Kari Kveseth, Berit As, Elen Roaldset och Gro Hagemann).
- »Forskningspolitisk debatt og kvinneforskningens framtid», (Temahefte) *Nytt om kvinneforskning*, 1/89 (se særskilt bidragen av Jens Erik Fenstad, Knut Dahl Jacobsen, Sivert Langholm, Hroar Piene och Agnete Weis Bentzon, s 5-17).
- Hansen, Hanne Foss, *Organisering og styrning af forskning – en introduktion til forskning om forskning*, Köpenhamn 1988.
- Instillinger til Stortinget Innst.S. 290 (1975-76), Innst.S 140 (1981-82), Innst.S. nr. 316 (1984-85), Innst.S. nr. 228 (1988-89).
- Leydesdorff, Loet och van den Besselaar, Peter, »What Have We Learned from the Amsterdam-Science Shop» i Blume, S m fl, *The Social Direction of the Public Sciences*, Dordrecht osv, 1987, s 135-160.
- Mathisen, Werner Christie, »Sosiologiens økologiske blindhet – og samfunnets», i *Sosiologi i dag*, 1/88, s 67-82.
- Med viten og vilje. Innstilling fra Universitets- og høgskoleutvalget oppnevnt ved kongelig

resolusjon av 22. juli 1987. *Norges offentlige utredninger. NOU 1988:28*.

- Mortensen, Arne Thing, »Retslige texters rolle i planlægning», i *Filosofi og videnskabsteori* på Roskilde Universitetscenter, band II, 1981, s 65-85.
- »Nye bilder – ny virkelighet. Utviklingstrekk i samfunnsvitenskapelig kvinneforskning» (Temahefte om kvinneforskningssekretariatets tioårsjubileum), *Nytt om kvinneforskning* 4/87.
- Stortingsmeldinger nr 35 (1975-76) Om forskningens organisering og finansiering, nr 60 (1984-85) Om forskningen i Norge, nr 28 (1988-89) Om forskning.
- Söderqvist, Thomas, *The Ecologists. From Merry Naturalists to Saviours of the Nation*, Stockholm 1986.
- Årsberetning 1987, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd, Oslo 1988.

SUMMARY

Governmental research policies of many countries include recruitment of women and minorities and/or specify programmes for women's research. As a minor, but unusually prominent theme, the most recent White Book of the Norwegian government on research also postulates unspecified »women's perspectives». Comments by the parliamentary commission dealing with research policy endorse working with »women's perspectives». Integration of such perspectives into research appears both as a societal goal and as a means for the recruitment of women. Women's research is seen as one of the means for strengthening the development of women's perspectives. Concepts like equal rights, women's perspectives, women's research, and recruitment of women seem tightly coupled. As a condensation of divergent intentions, positions, and strategies, the texts are contradictory, but less so than the reality they reflect. Instead of drawing up a Grand Plan of Action, the author suggests bringing out the contradictions, freespaces and possibilities in the suggested strategies – and the many voices of women.

Tamar Bermann
Arbeidsforskningsinstituttet
Pb 8171 Dep.
N-0034 Oslo 1
Norway